

24
1915

ს. 17. 18 = 95 = 4025

№ 17

10 მაისი 1915 წ.

საქართველოს
საზღვაო მარცხენა
მიწის მფლობელი

წლიური ფასი

≡ 5 მან. ≡

20/11/18
N 24

სოფელ კვიციანი საზოგადო. ეკონომ.
მიწის და სალიტერატურო მუხრალი

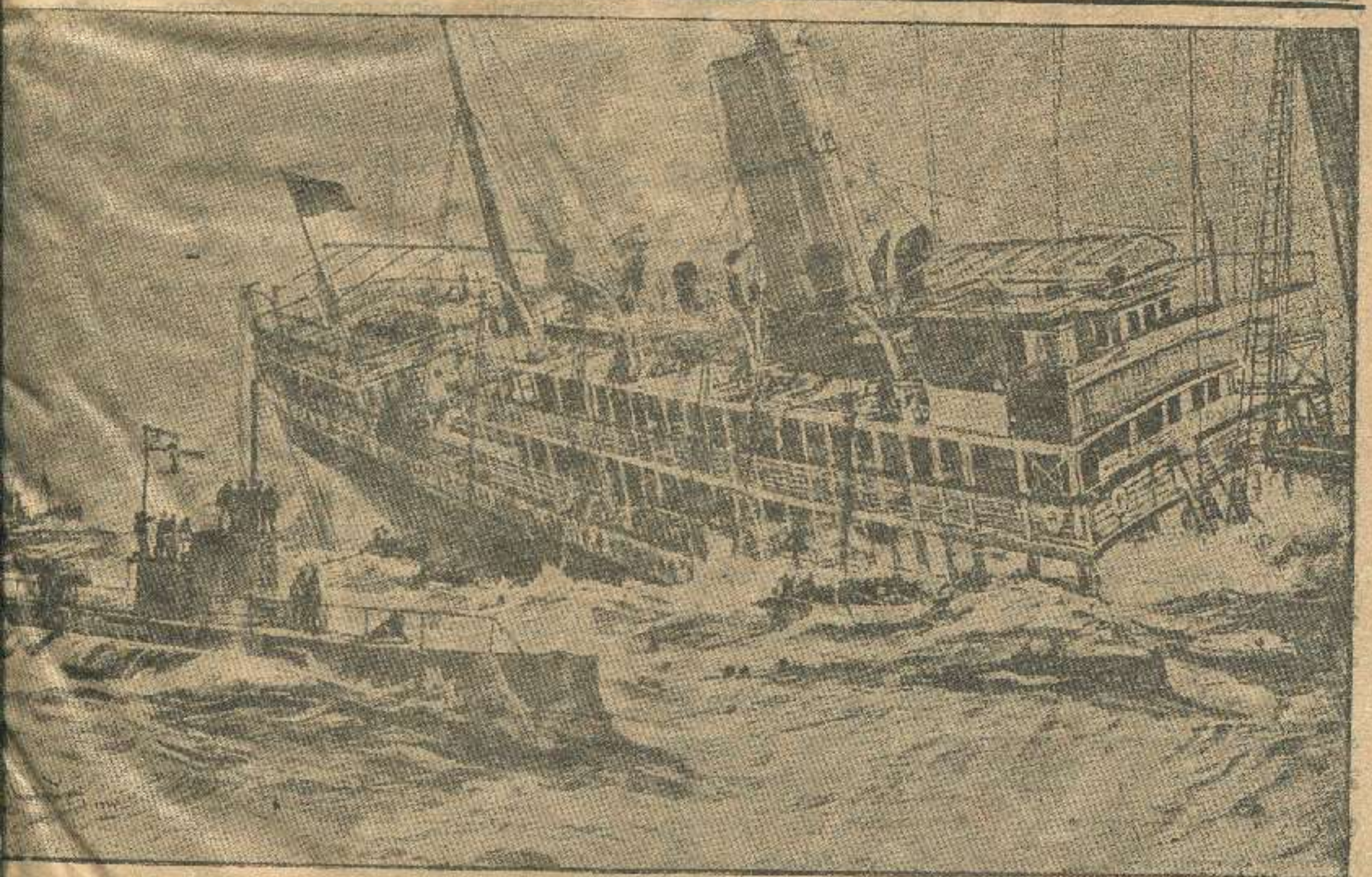
ცალკე ნომერი. 10 კაპ.

რედაქცია ღიაა 9-3 საათამდე.

ფელიწადი მეოთხე

თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპეშისა: თბილისი კლდე.

- ს ა რ ი მ ი:
1. იტალია ფიქრებს. — ა — ლისა.
 2. აჭარის კლდეებიდან — „კლდეს“.
 3. ვინვის გაზაფხული. — თ. იანელია.
 4. მუზობლების შეცდომები. — რ. გ — ეხი.
 5. თეატრი და ხელოვნება. — დიოგენისა.
 6. წერილი რედაქციის მიმართ.

ინგლისურ გემ „ფაბულას“ დაღუპვა გერმანულ წყალქვეშა ნავისაგან.

რ ე ლ ა ქ ც ი ი ს ა ბ ა ნ

ჩვენგან დამოუკიდებელ მიწეხების გამო ეს ნომერი ვერ გამოდის სრულყოფილად. ნებით, ნაკლი შემდეგ ნომერში შევაჯსოთ.

იტალია ფიქრობს

უცნაური ამბები ხდება იტალიაში. რომი გადაიქცა ბაზრად, აუქციონის დარბაზად, სადაც, გაცხარებული ვაჭრობა გაიმართა სამთა კავშირისა და შეთანხმების შორის. მყიდველი მხოლოდ ერთია — იტალია, რომელსაც კალთებს აგლეჯენ დაპირებით. ამ დარბაზში აიწონა ღირებულება თანამედროვე კავშირისა, დაფასდა ხელ შეკრულება ქალაქდზე დაწერილი მეგობრობა. აღმოჩნდა, რომ ერთიც და მეორეც ჩალის ფასად არ ღირებულა, რომ ქალაქდის მეგობრობას ერთგვარი ფასი აქვს მხოლოდ იმ დრომდე, სანამ მას დარაჯად უდგა რამდენიმე მილიონი ჯარისკაცი თავით ფეხებამდე იარაღში ჩამჯდარი.

უკანასკნელ დღეებში ბრძალა ნეიტრალიტეტი და ომში ჩარევის მომხრეთა შორის იმდენად გამწვავდა, რომ ლამის იტალიელნი ერთმანეთს დაერივნენ იარაღით. იტალიის მთავრობას ისეთის ენერგიით მიაწვნენ შანაურები და მებრძოლნიც, რომ იგი იძულებულია საბოლოოდ გამოარკვიოს თვისი პოზიცია და თავი დაანებოს გაუთავებელ ყოყმანსა და რყევას.

მართლაც იტალიის მდგომარეობა საყოყმანოა. ავსტრო-გერმანია უთმობს მას იტალიურ ტრიენტოს ავტონომიას, ტრიენტს და ხელს იღებს ალბანიასზე, ე. ი. ოტრანტოს სრუტის დათმობით თითქმის მთელი ადრიატულ ზღვაზე პირველობას უთმობს იტალიას. ამას მიიღებს იტალია უბრძოლველად, მუქთად, სისხლის დაუნთხველად, სამთა ეთანხმება პპირდება მას მთელ ტრიენტოს ტიროლამდე, ტრიენტის პროვინციას, დალმაციის სამეოთხედს, მის კუნძულებს და სრულ ბატონობას ალბანიასა და ადრიატულ ზღვაზე.

ამ დაპირებაში საგულისხმო ჯერ ერთი ის არის, რომ იტალიას უთმობენ სწორედ იმ დალმაციას, რომელიც სერბიას უნდა პრგებოდა, სადაც, 600.000 სლავიანი ცხოვრობს, მეორე — ავსტრიას ზღვის კარებს უკეთავენ და მესამეც — და-

ნაპირები იტალიამ სისხლთა და მახვილით უნდა შეიძინოს.

იტალია ფიქრობს. საფიქრებელიც არის, ვინაიდან შეცდომა ძალიან ძვირად დაუჯდება. დაპირებულის არჩევამ მთელი იტალია ორ ბანაკად გაჰყო. ერთ ჯგუფს განთქმულ სახელმწიფო მოღვაწის ჯიოლიტის თაოსნობით საკმარისად მიაჩნია ავსტრიის დანაპირევი. ამ ჯგუფს ემხრობიან: მთელი სამღვდლოება პაპის მეთაურობით, კლერიკალური პარტიები, კონსერვატორთა ნაწილი და ქეშმარიტი სოციალისტები. ომის მომხრენი არიან ლიბერალური პარტიები და სოციალისტ-რეფორმისტები. ნეიტრალიტეტს ყველაზე მეტად ის აფიქრებს და აშინებს, რომ იტალიამ აუარებელი სისხლი უნდა დაღვაროს სლავიანურ დალმაციის დასაპყრობად და გამარჯვებულებს რომ გამოვიდეს, დიდის ხნით უნდა დასუსტდეს და დაუძლურდეს. ისიც საფიქრებელია, რომ იტალიის მორწმუნე კათოლიკებმა საკუთარ ხელით უნდა დაანგრიონ კათოლიკობის ბუდე — ავსტრია, რის გაბედვა ფსიხოლოგიურად არც ისეთი ადვილი საქმეა.

უკანასკნელის ცნობით ჯიოლიტის მიერ გადაყენებული პრემიერი სალანდრა ისევ ჩაუდგა სათავეში მთავრობას, ხოლო ჯიოლიტი რომიდან თავის მამულში წავიდა. აქამდის არ ვიცით გამარჯვებული მიდის იგი თუ დამარცხებული. ცნობა იყო, რომ ავსტრო-გერმანიამ კიდევ დაუთმო რაღაც იტალიასაო.

იტალია მხოლოდ, რომ დღეს თუ ხვალ უთავბოლო ვაჭრობას ბოლო უნდა მოეღოს. ღრმად ჩაფიქრებულ იტალიას თავზე მთელი ქვეყანა ადგა და დაეინებით თხოულობს საბოლოო პასუხს.

ა — ლი.

აჭარის კლდეებიდან- „კლდეს“

(ხახული და გაგონილი)

— გამარჯობათ აჭარლებო! — მივესალმე ექვს ახალგაზრდა აჭარელ ტყვეს, რომელნიც გარშემორტყმულიყვნენ დარაჯებად.

— გაგიმარჯოთ ღმერთმა! — მოდუნებული ხმით და წარბშეხრილი მომიგო ერთმა მათგანმა.

— სად დაუჭერიხართ?

— აი ეს სამი კაცი სოფელ № . . . დამე ჩამოვიდა თავის სახლებიდან სიმინდის გამოსატანად. ოჯახები შიმშილით ეხოცებათ, მე და ეს ორი ამხანაგი კი პირდაპირ ჩამოვედით და გამოვეცხადდით მთავრობასთან. — მოკლედ მომიჭრა პასუსად ახალგაზრდა ტყვემ.

— სად მიჰყევხართ?

— ბათომში.

— ხომ არაფერი არ გბრალდებათ?

— არა ბატონო. . . თუ მოწყალებას მოიღებენ და დაგვიჯერებენ — მითხრა მეორემ — მაშინ გვეშველება. თუ არა და ვინ იცის.

— ოჯახები გახიზნული გყავთ?

— კი.

— საიღ?

— ზოგი კლდე-ღრეში დამალულნი არიან, ზოგი კი ოსმალთომ წაასხა.

— რად წაასხა?

— რომ მამაკაცები დანებებულიყვნენ და გაპყოლიყვნენ.

— როგორ გექცეოდნენ ოსმალნი?

— სასტიკად ბატონო. თუ მათ ბრძანებას არ ასრულებდი გკლამდნენ, ბევრი გაექცათ მათ, ვინც მოახერხა. მაგრამ ვაი ამ გაქცევას. ჩვენი ჯარებიც მათ როგორც მოღალატეებს ხვდებოდა. ბევრი, ბევრი ხალხი დაიხოცა, ოჯახი გაფუტდა. ერთმანეთი სულ დაეკარგეთ. ნათესაობაშიაც კი არ იციან ვინ სად არის, ცოცხალი ან მკვდარი. დედამ შეიღლი დაკარგა, შეიღებმა დედ-მამა.

— ხომ დაუბრუნდებით თავის კერას თუ დაგეხმარეთ?

— აბა, ბატონო, შენ თითონ გასინჯე, როგორ დაბრუნდეს ხალხი, როდესაც ჩვენც კი არ ვიცით ხვალ რა მოგველის. აი, ბათომში, ჩვენ მშვიდობიან მცხოვრებლებს, საპყრობილეში ჩაგყრიან. მერმე სასამართლოში მიგვცემენ. ვინმე და-

გვაბეზლებს და შორჩა ჩვენი საქმე. ბევრი მაგალითი იყო.

დედაკაცები კი შიმშილისაგან სიკვდილს ირჩევენ — სირცხვილის ჭამისა და კეთილაც ვერ ჩამორეკამ. —

ქართული

ამ ლაპარაკის დროს მოვიდნენ ქართველი დიდარაჯები ძველების გამოსაცვლელად.

ხელი ჩამოართვეს ყველას, პური დაურიგეს, ორი კონსერვის კოლოფი გაუხსნეს და დამშეული ტყვეები მადლობის მოხსენებით შეექცნენ საქმელს.

ერთს აჭარლების სოფელში X-ში მურღულის ხეობაში, საღამო უამს ქართველი მზვერავები წააწდნენ საზარელ ამბავს:

ერთი სოფლის სახლიდგან გაისმა ქალის ტირილი მაშინვე უფროსმა უბრძანა მზვერავებს:

— აღით და გაიგეთ რა ამბავია, ვინ სტირას? ავიდნენ აივანზედ და ოთახში შესავალ კარებიგაკენ გაეშურნენ.

იქიდან ისმოდა გულდაწყვეტილი ტირილი. კარები დაკეტილი დაუხვდათ.

— ვინა ხართ შიგნით? — დასძახეს, — კარები გაგვიღეთ, ნუ გეშინიანთ ქართველები ვართ.

— ჩვენ დაგვკეტეს და ვერ გაგიღებთ... მოისმა შიგნიდან დედაკაცის ხმა.

შეანგრიეს კარები. შიგნით სამი დედაკაცი აღმოჩნდა...

— რა მოხდა, რა ამბავია? შეეკითხნენ ტირილით. და ღრიალით ძლივს გააგებინეს მზვერავებს, რომ ბევრი მათი დედაკაცი ამ სოფელში ბოროტმა სოფლებმა მოამწყვდიდეს სახლებში, მოკეტეს ოთახებში და დაიმზადეს ღამისათვის.

მაშინვე ქართველი მზვერავნი გადავარდნენ სხვა სახლებში და ნახევარი საათის შემდეგ გამოიყვანეს საპყრობილედან 23 დედაკაცი და 21 ბავშვი.

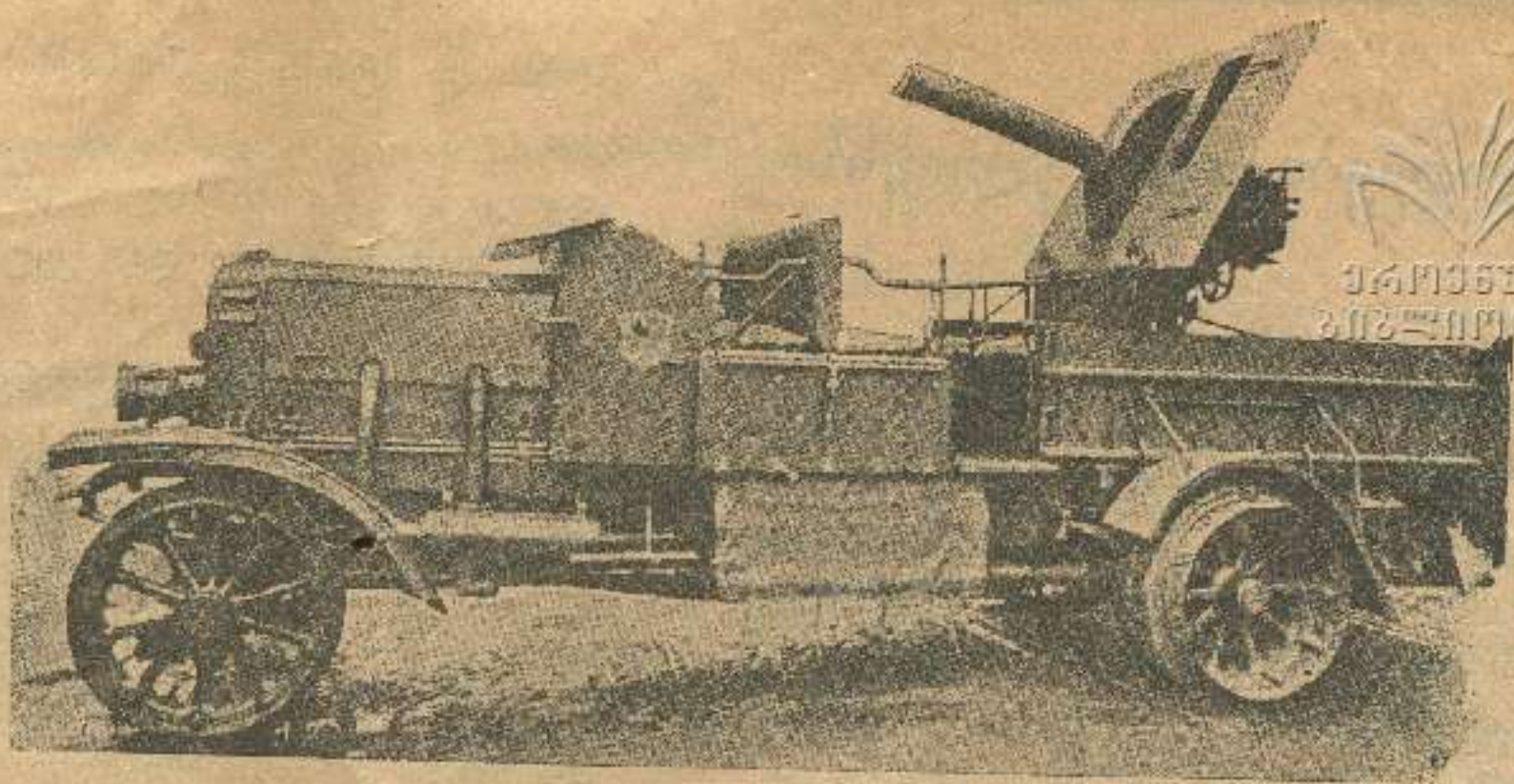
ყველანი შიმშისაგან საცოდავად დაცახცახობდნენ და კითხვით შეჰყურებდნენ მზვერავებს:

რას გვიმზადებთო...

გაიგეს რომ ქართველნი ყოფილან და მათს, დასახსნელად მოვიდნენ. უნდა წარმოგედგინათ მათი აღელვებული სიხარული...

ბევრი დედაკაცი მოეხვია ქართველ რაზმელებს, უკოცნიდა ხელებს და ცრემლებით გაიძახოდა:

ქართველებო, ძმებო გვიშველეთ!.. მთელი დამე ქართველები უდარაჯებდნენ ამ საბრალო აჭარ-

გერმანული ჯავშნიანი ავტომობილი, შემეიარაღებული სწრაფ მსროლელი ზარბაზნით, რომელიც წაართვეს რუსებმა.

ლების ოჯახებს და დილით თავის ბანაკში წამოასხეს.

რაზმის უფროსმა ნება დართო ერთი დღე ბანაკში დარჩენილიყვნენ, გაუმასპინძლდა უბედურებს, დაამშვიდა და მეორე დილით თავის დარაჯების თანახლებით. გაგზავნა მახლობელი სოფელში №-ში დასასახლებლად.

მაგრამ ღამე, საიღამაც ჯერ არს, მოვიდა ბრძანება ამ სოფელში აქარლების დასახლება არ შეიძლებაო. საბრალონი დაქანცულ-დაღლილები უკან წამოასხეს. გზაში ერთმა ფეხბირთვე დედაკაცმა მოილოგინა. თბილისის რაზმის უფროსის მეცადინეობით ეს ოჯახები სამი დღის ხეტიალის შემდეგ დაასახლეს იქვე ახლო ცარიელ სოფელში და ორი კვირის განმავლობაში ქართველი რაზმები ჰპატრონობდნენ და უდარაჯებდნენ ომის ამ უმანკო მსხვერპლებს.

დ. კახელი.

უინვის გაზაფხული

(ესკაზა)

ჩემი ქვეყანა ისე მშვენიერია, ისე მშვენიერია — რომ მის ქებას უნდება ყველა მგოსნის შემოქმედება! ისე წარმტაცია — რომ ყველა აქ სწავლობს მშვენიერებისადმი ლოცვას! ისე მხიბლავია — რომ ყველა მის წიაღში დაბადებული — მგრძნობიარე, ამაყი და მგოსანია!

საკვირველია ჩემი ქვეყანა!

იმ დროს როცა სხვაგან სუსხიანი ზამთარია — აქ ყველაფერი ჰყვავის. ჩვენი იანვარი სხვის მაისსა ჰგავს, სხვის ზაფხულზე მალლა ჩვენი ზამთარი სდგას. ჩემს სამშობლოში მუდამ თბილა — თბილა ჰარბად, ზამთარშიაც კი თბილა და სხვა დროს რომ მწველი, ამშლელი პაპანება!

მაგრამ არა! არის დრო, ერთი დრო — როცა ჩემს სამშობლოში საშინელი სიცივეა — ყველაფრის მყინავი, სუსხიანი სიცივე!

ეს დრო ჩემი სამშობლოს გაზაფხულია!

ვის სმენია ასეთი პარადოქსი — რომ ჩემს ქვეყანაში სადაც კეკლუცი გაზაფხული ათასგვარ სურნელებას აფრქვევს, ყოველ ადღს მშობლიური მიწისას ჰქოჩრავს აუწერელის ფერადებით, სადაც ყველაფერი მაშინ ჰანგებად არის ქცეული და მზის სხივთა სრბოლა მწველი მუსიკის ცეცხლში ფერადებით ჰქარგავს ყველაფერ ხილულს — ჰო, ვის სმენია ასეთი პარადოქსი, რომ ამ ქვეყანაში ციოდეს და ციოდეს გაზაფხულობით? დიახ, სიცივეთ ჩემს სამშობლოში!

რა არის გაზაფხული?

დრო — როდესაც ჰყვავის ბუნება. მინდორ ველები ამწვანებულია. ათასფეროვანი ვარდ-ყვავილები უცნაურის ხელოვნებით ხატავენ ბაღებს სამოთხის ზღაპრათ. ჰიკჰიკებენ ჩიტები. პეპლები, პეპლები ყველგან. ჰაერი გაჟღენთილია იასამანის სურნელოვნებით. ღრუბლები დნებიან ცაში და ლურჯი გუმბათი უზენაესი საკურთხევლისა უდიშის მიწას — ბედნიერი, ლაღი დიმილით. სადღაც შორს

ისმის გაბმული მუსიკა ჩვენი წარმტაცი ბუნების უშრეტ წიაღში დაბადებული და თამაშა-თამაშათ სიტყვები უბრალოდ! სიო სინებს, და მთის ცელქ ნიავს შენთან მოაქვს მორცხვი ამბავი ყვავილთ ტრფობასა—და ყველაფერი, ყველაფერი მთვრალია ჟინით, ტრფობის წყურვილით დაგვის წადილით—აი გაზაფხული ჩემს სამშობლოში,

ცივა... ცივა...

მე ვდგევარ მარტო, გავსცქერი სივრცეს და ვფიქრობ ჩემს ქვეყანაზე...

ქვეყანა მხოლოდ იმითომ არის საინტერესო რომ მასში არსებობს ადამიანი... უსრულესი ქნილება... რა იქნებოდა ბუნება მისი მშვენიერებით თუ კაცი არ ყოფილიყო? არაფერი. და მე ვფიქრობ ჩემ ხალხზე. „უმშვენიერესი ერი მთელი დედამიწის ზურგზე“—ამბობენ ჩვენს შესახებ. არა, არ ვეთანხმები. აი ეხლა გაზაფხულია. ყველგან გრძნობენ ამას—მხოლოდ ჩვენში არა. ყველგან კაცი უმაღლესი შეგნებაა საკუთარის ბუნების—ჩვენში არა. ჩემმა ერმა იცის ყველაფერი. მან იცის რუსთველი და თამარ მეფე—ოქროს ასოები ჩვენი ისტორიული სხეულისა. მან იცის მე-12 საუკუნე—კოშკი ჩვენი სიძლიერისა. მან იცის ათასჯერ განთავისუფლება—მონობისაგან. ათასი აჯანყება. ათასი გასაკვირველი გატორტმანება—სიცოცხლის გკერდზე ჩასაკონებლად. მან იცის 1905 წელი. ბობოქრობა.

მას ეკითხება ევროპის საქმეები. მან ყველაფერი იცის, მაგრამ მან არ იცის მისი ქვეყანა. მას არ ესმის აზრი ყველა იმ მსხვერპლისა რომელსაც სწირავს ათასნაირ სამსხვერპლოებზე. გაზაფხულმა უნდა შეაგნებინოს მაინც—არა ის გაზაფხულზეც ისეთივე როგორც ზამთარში. მან არ იცის უმთავრესი მოტივი ყოველ ბრძოლისა—სიყვარული.

სიყვარული!

როგორც წინად—ისე ეხლაც მასში მხოლოდ თავბედია პატივცემული. როგორც წინად ისე ეხლაც მასში ბუდობს ევრაგობა, სიფლიდე, ორპირობა, გაუტანლობა, დაცინვა, შური. როგორც წინად—ისე ეხლაც მასში უმთავრესი მოტივი მოქმედებისა ყოველთვის მონურია. დაწიხლული და მანდილ ახდილ მუდამ სიყვარულია.

და დრო როდესაც—ყველაფერი ჰანგად ქცეულია. დრო—როდესაც ცას უფრო მკაფიოდ გადარტყმია ცისარტყელი—და იმედები აფერადებულია—მერცხალი ჭიკჭიკებს და ნიავი გარინდულია.

გაზაფხული ჩემს სამშობლოში წარმტაცია. ვდგევარ მარტო, გავსცქერი სივრცეს და ვუგზავნი ლოცვას ზენაარსს:

ასწავლე, ასწავლე ღმერთო ჩემს ერს—სიყვარული! მე არ მესმის პასუხი მიწის. და ამ მშვენიერ გაზაფხულზე ჩემს სამშობლოში ცივა... ცივა...

თ. იანელი.

მეზობლების მეცდომები

„... не слѣдуетъ возлагать розовыхъ надеждъ на нейтральныя государства и нужно примириться съ тѣмъ печальнымъ фактомъ, что Турецкая Арменія въ данный моментъ находится въ ужасномъ положеніи, отъ котораго она можетъ спастись только благодаря побѣдоносному шествію русскаго доблестнаго войска, на которое должны быть возлажены всѣ наши надежды“...

насталъ часъ, когда армянскій народъ въ Турціи или долженъ обрѣсти окончательную свободу благодаря русскому оружію и русскому войску, или онъ долженъ запечатлѣть свою жизнь славною и благородною смертию...“

„Мшакъ“ (По „Кавк. Слову“)

ასე მოგვითხრობს გაზეთი „მშაკი“ ოსმალეთის სასომხეთოს უბედურ ამბებს და ასეთ იმედებს ამყარებს რუსეთის გამარჯვებაზედ. ჩვენ არ ვიცით რამდენად მართალია სომხების ჯლექა ოსმალეთში, არ ვიცით რამდენად მართალია მათი აჯანყება და შეიარაღებული ბრძოლა ვანის ვილაიეთსა და ქალაქში, რადგან ამის უტყუარი საბუთები ჯერ არ მოგვეძებნება, მაგრამ თუ საქმე ასეა, პატივისცემის ღირსია ის ხალხი, რომელიც ძალმომრეობაზედ ძალითვე უპასუხებს. პატივსაცემია ოსმალეთის სასომხეთოს ის ხალხი, რომელიც იბრძვის თავის დასაცავად და თავისუფლებისათვის, თუ კი მართლაც საფრთხე მოელის, მაგრამ აქამდის მთელი ოსმალეთის და რუსეთის სომხების გულისყური მიქცეული იყო „გამოქცეულებზედ“; მთელი ადგილობრივი და რუსეთის პრესაც მარტო გამოქცეულებს დასტრიალებდა თავსა, დღეს კი დაქინებით

გვესმის აჯანყება, ბრძოლა იარაღით ხელში და სხ. და სხ.

ჩვენ ერთი წუთითაც არ გვინდა შევიტანოთ ექვი იმაზედ, რომ სომხები ოსმალეთისა — იბრძვიან კიდევ, მაგრამ რაკი ამას დაჟინებით იმეორებენ მაშინ, როცა გამოირკვა ნათლად რომ გამოქცეულვებზედ არ შეიძლება კაცმა ააშენოს პოლიტიკური პროგრამა — ჩვენ ექვი გვეპარება, რომ ადგილობრივი პრესა აზვიადებს აჯანყების ფარგლებსაც ისე, როგორც წინად ქლექტის ფარგლებს, რომლის მაგალითებზედ არა ერთხელ მიგითითებია.

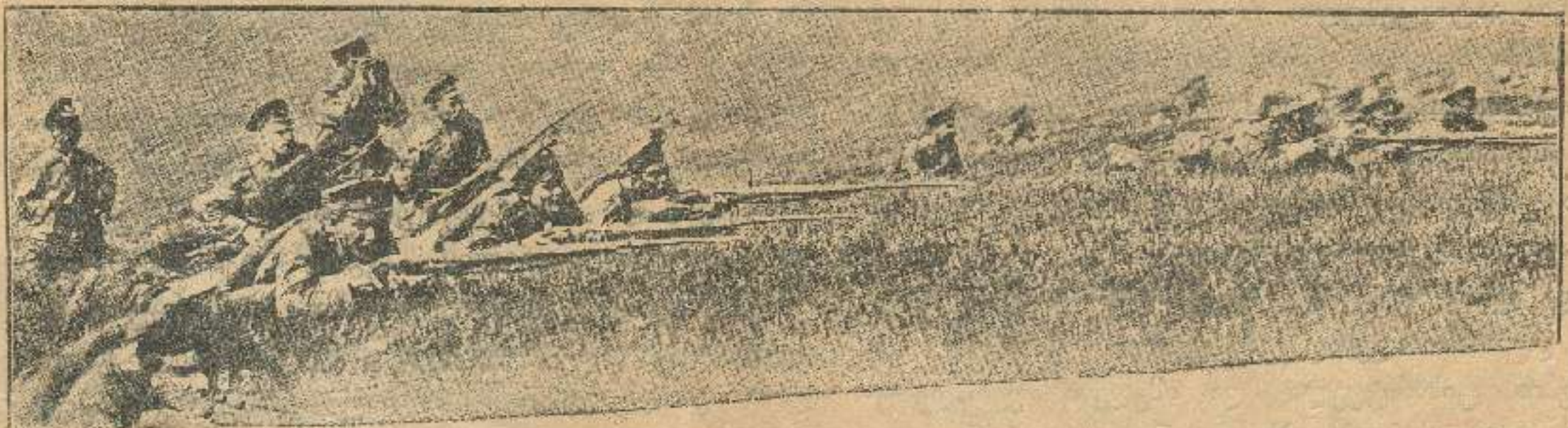
საუბედუროდ, სომხის ერის მესვეურნი, ნამეტან პოლიტიკურ უმწიფლობას და უსუსურობას იჩენდნენ მაშინაც და ეხლაც; და ამ თავის უმწიფლობას ისეთ ფორმებში აყალიბებენ, რომელიც მადლობას ვერ მოუტანს ოსმალეთის სომხებისაგან. ჯერ იყო და ამტკიცებდნენ მთელი ქვეყნის წინაშე, რომ სომხეთი ღირსია პოლიტიკური ავტონომიისა, რადგან ეხლაც და წინადაც მათ ქლექტავდნენო; ამ ავტონომიის მოთხოვნით, მისი ილუზიის შექმნით და თითქოს მომხრეების პოვნითაც — მარტო გააუარესეს ოსმალეთის სომხების საქმე და სასტიკი ზომების მადა გაუღვიძეს ოსმალეთს, რომელიც სამართლიანად ამ აქტში თვისი სახელმწიფოს ღალატსა ხედავდა. ჩვენ მოწამენი გავხდით ისეთი ფაქტებისა, რომ აქაური სომხური პრესა ამდებული გახდა შეესუსტებინა დემონსტრაციები, „რადგან ეს ოსმალეთის სომხების ბედზე ცუდათ მოქმედობსო“ და სტამბოლის სომხის პატრიარქმა ბრძანებაც გამოსცა, რომ სომხები ერთგულნი უნდა იყვნენ ხოთქრისაო.

ამ ფაქტებს დაერთო გამოსვლა, „გოლოს კავკაზისა“ — „რუსის სისხლით სომხის ავტონომიის დაარსების“ წინააღმდეგ; დაერთო მილიუკოვის ცნობილი განმარტება „სომხური ილუზიებისა“ და „სომხების ქლექტა“ და „გამოქცეულების“ რიც-

ხვი თანდათან შესუსტდა სომხურ გაზეთების ფურცლებზედ.

ჩვენ მაშინვე აღვნიშნეთ, რომ არ აშენდება სოფელი ტირილითა და ვიშითა და ვიშნოთ უმეტეს ქლექტასა და გამოქცევაზედ ვერ აოგებენ პოლიტიკური შენობა ავტონომიისა. ლოლიკა ისტორიისა ისეთია, რომ იქ, საცა შესაძლებელია ქლექტა ხალხისა ხელშეუბრუნებლივ — იქ პოლიტიკური საკითხიც ვერ დაისმება, არამც თუ არ გადაიქრება; და იქ, სადაც ხალხი თავის ტერიტორიიდან თვითონ მორბის და მესვეურნი ამ გამოქცევას ხელსაც უწყობენ — იქ ლაპარაკიც ისპობა გაქცეულების პოლიტიკაზედ; იქ სახლდება მდევარი და მარტო ძალას შეუძლიან აღდგენა ტერიტორიისა.

ამ გვარად ისტორიამ ერთხელ კიდევ დაამტკიცა ეს ჭეშმარიტება და სომხები იძულებულნი გახდნენ მიემართათ მეორე საშუალებისათვის. მეორე გზა იყო — გზა სომხის ერის ფიზიკური და სიკოცხლის ძალის გამოჩენისა. აი ამ ძალის გამოჩენას ემსახურება დღეს თითქო სომხური პრესა და საზოგადოება, მაგრამ აქაც წინანდებურად პოლიტიკურ უმწიფურობას იჩენს. იგი მთელს იმედს ამყარებს გარეშე ძალაზედ: „ან სრულ თავისუფლებას მოიპოვებს სომხის ერი რუსის ჯარის და იარაღის მეოხებით, ან დაიღუპება კეთილშობილური სიკვდილით“. სახელმწიფომ თუ პოლიტიკაში სიმპატიებით და ანტიპატიებით იხელმძღვანელა ბოლოს კატას ტროფამდე შეუძლიან მივიდეს. სახელმწიფო ინტერესი კი ყოველგან ერთია: გაძლიერება იმ ელემენტისა, რომელიც ეკუთვნის მთავარ ეროვნებას. თუ ის ადგილები, რომლებსაც სტოვებენ სომხები, დაქერილი იქნება ოსმალთაგან, ცხადია იქ ოსმალები დასახლდებიან, რუსეთი კი ეცდება და სრულის სახელმწიფოებრივი ლოლიკითაც დაკლილ ადგილებში დაასახლოს ძირითადი ერის

პოზიციაზედ თხრილებში

წარმომადგენელი, ამ პრინციპს ვერ დას-
თმობს ვერც ქართველებისა, ვერც მაჰმადიანებისა
და ვერც სომხებისათვის და ჩვენის აზრით სცდებიან ის
პოლიტიკოსები, რომელთაც სჯერათ, რომ მაგ. ალაშკე-
რტის ველი ხელშეორედ დასახლებული იქნება სომხე-
ბით. დავიწყდებით რომ ტერიტორია, რომელიც
საჭიროა სახელმწიფოსათვის, სრულიადაც არ
ჰკარგავს თავის მნიშვნელობას, როცა იქ მოსახლე-
ობა აღარ არის; პირიქით იგი უფრო ძვირფასი
ხდება.

აი ამიტომ არ გვესმის „მშაკის“ იმედები სწო-
რედ მაშინ, როდესაც ფაქტიურად მართლდება ჩვე-
ნი მოსაზრება.

ამ გარემოებას უნდა მიუწეროს ის სიფრთხილე, რომ
მუდამ ეგება სინდიკატი მსახიობი მქნს. მარტო
მხე სიულის მაგალითია საკმარისი! ეს მსახიობი არა
თუ მარტო დედანში გაეცნო ბიუსს, მთავარს შექმნილი-
სამშობლო, ჰამლეტის აკვანი, მსახიობი ხუთი
წლის განმავლობაში სობრანის მრთველართა ხელ მძღვა
ხელობით უკვირდებოდა თვითუფ სიტუვას, რომ თვი-
თუფ აზრის ჩრდილიც კი შეუმხეველი არ დაჩვენო.

რას თქმა უნდა, ჩვენ მსახიობთ ვერ მოვთხოვთ ამ
სიმუყაითეს და ამ თავ-განწირულებას. ეს შეიძლება მო-
მავალმა საქართველომ მოითხოვოს ერთი საუკუნის შემ-
დეგ, როცა საკუთარი თეატრი ექნება და წელშიც გა-
მაგრებული. დღეს კი, როდესაც კრიზისის განვიცდით
უოველს სფეროში, როდესაც საზოგადოების უურადლება
სულ სხვა მხარეზეა მიქცეული ვიდრე ხელეუბნისკენ, მსა-
ხიობს ვერ მოვითხოვთ მოკლე ხანში. ისიც ჩვენებურ
„თათრიახნულ“ ვადაში, რაღაც ერთ კვირის განმავლობაში
ჰამლეტისთანა რაღაც უნაკლებად შესრულდეს! უოველი-
ვე შემთხვევაში ჰამლეტი ხაჭაბური ხომ არ არის, რომ
ახაზდუელად გამოვაცხათ! და რომ წარდალიშვილის
„ჰამლეტი“ ხაჭაბურსაგონ არ გამოაცხვას, როცა დაუინა-
ხეთ, რომ ახაზგაზდა მსახიობში ამ დამოკლეს ხმას
სწორედ წაფლთ ვადაში ხმალი, ესეც დიდი საქმეა, ამისი
მადლობელი უნდა დავრჩეთ და სუ მოვითხოვთ, თუ ეს
სიმძიმურატომ ბურბუშელასაგონ არ აიტაცაო! ხომ
ვიცით, ძალაამართის მხენელია!

მიუხედავად ამისა, ჩვენ მაინც შეგვიძლიან ზოგი-
ერთა ხაზები ადგენიშნით მისი თამაშიდან: მსახიობი
სცდილა ბევრი რამ ესესხნა თვის მასწავლებელ მუსხია
შვილიდან. ეს კარგი ნიშნეაია. თუ თამაშით არა, მიმ-
ბადველობა ტანსაცმელით გრიძით და პარიკით მაინც
მოახერხს! იყო ადგილები, სადაც როსისის მაგალითებიც
გვაჩვენა. მაგ. სცენა „უოფნა არ უოფნა“, მან პატარა
მახვილი დაიჭრა და ხელში აათამაშა მაგრამ მახვილის
მარტო ერთი დაჭერა არა კმარა. მაუურებიდან ძნე-
ლად თუ ვისმე გაგვთ, რასიზრახავდა მსახიობი; ამ მო-
ხლოვს ათას-გვარად ჰმარტავდნენ და ჰმარტავენ კიდევ.
პირადად ჩემი შეხედულება განსაკუთრებულია ამ მომენტზე
და სხვაგვარად მუსმის მისი შესრულება. მაგრამ არავი-
თარი უფლება არა გვაქვს ჩვენი შეხედულება სხვას მო-
ვახვიოთ. თუ როსისის მაგალითად აიღო წარდალიშვილმა,
მაშინ მის ხმას ამ მოხლოვების დროს სასწრაფოკეთილე-
ბის ელფერი უნდა მიეღო, უოველ სიტუვასზე შეწონილი
მოდულადია უნდა დაგვეჩვენოს, მაგრამ...

თუ დიად მომენტებში სუსტი იყო და ვერც ბევრ
რამეს მოვითხოვთ სხვა და სხვა მიზეზებისა გამო, სა-
მაგიეროდ შეგვიძლიან ანგარიში გავუწიოთ ისეთ სცე-

რ. გ.

თეატრი და ხელოვნება

ჩვენმა სცენამ „ჰამლეტი“ ნახა წარსულ კვირეს.
ეს წარმოდგენა მით იყო საუურადლებო, რომ „ჰამლე-
ტის“ რაღაც გამოვიდა ჩვენი ახაზგაზდა მსახიობი
ი. წარდალიშვილი. თქმა არ უნდა, საზოგადოდ ეს რა-
ღაც ეგება მსახიობისთვის თავ-სამტრევე რაღაც წარ-
მოდგენს; მათ უმეტეს, სამძიმო იქნება ჩვენებურ მსა-
ხიობთათვის, რომელთაც სკოლაც და განათლებაც ნაკ-
ლები გამოუყლიათ. ჰამლეტი, ეს ფარფარის საუცხოო
ტურტული, ნაზის ჰეროვნებით უნდა იქნეს შესრულებუ-
ლი. თვითუფ სიტუვის სიღრმე, დიად აზრთა ცისარ-
ტველობა აფრთხილებს მსახიობს, რომ შეტად სასუ-
თად მოექცეს ამ ხელოვნების დიად ნიმუშს, რომ ტუ-
რტული სულისა არ გაუვარდეს და არ დაუმსხვრეს. აი

ნებში, სადაც უფრო უბრალო დაკვირვებას საჭირო, ვიდრე აზრში ჩაწდობა და მისი გაშუქება. ისეთ ადგილებში, სადაც რეალიზში სჭარბობს, მან გამოიჩინა სსსრ-ის ხელისუფლების უნარი. მაგალითად, სტენა წიგნი, ზოლონიუსთან შეხვედრა, რადენადმე ლაურტთან და დედანთან გამკამათება, სასაფლაოზე, სამაგურად ტლანქად შეასრულა სტენა ანდრეასთან, მისი უხეში მდგომარეობა მდნაფაც ვერ გვატყობდა. ჭრუანტულ მამოგერულ მისტიურ მდგომარეობაში. ამ სიტლანქებში ხელი შეუწევს უხეშადვე მოთამაშე მისმა ამხანაგებმა. მარტელესმა და განსაკუთრებით ჰამლეტის საუკეთესო მეგობარმა ჰორაციომ. — საფრანკო, რომ ჩვენი სტენა დღესაც იწინარებს ასეთ „მსახიობთა“ კადრს, როდესაც ჩვენი სათვალრე ძალები საკმაოდ გაიზარდნენ და ერთად შეჯგუფება სასურველ დასს დაარსებდა...

სუსტობდა კორიშელის კლავდიუსი, როგორც ეუმესხის გერტურუდა.

დანარჩენი ჩვენი მსახიობნიც, თუ გუდაკვანიშვილის საშუალო ზოლონიუსსა, ვ. აბაშიძის შესაფლავს და ა. იმუდაშვილის აქტიორს არ მივიღებთ მხედველობაში, ერთმანეთს უჯობობდნენ ჰიესა მარცხით ჩაუტარებინათ.

ზიესის დადგმა გამოისუიდა ქ-ნმა ტ. აბაშიძის ასულმა, არ მოეფლადით ასეთ საღაფნო თამაშს. მარტლაც, მარტო ასეთი ოფულაი დირდა იმათ, რომ მათურებულს თუატრში წასულა უბრალო დრამს დაკარგვად არ ჩაეთვალა.

დიოგენი.

წერილი რედაქციის მიმართ

ბატონო რედაქტორო!

თქვენი ზატიუსაცეში ჟურნალ „კლდის“ № 16-ში ბ-ნი გ. ახ—ელი სწერს ჩემს შესახებ: „თავისებურივე რწმენა ჰქონია საზუდაგოგო ჟურნალ „განათლების“ რედაქტორს, ბ. ბოცვაძეს თავისავე კოლეგებზე—სახალხო მასწავლებლებზე. იგი სცდილობს დაამტკიცოს, რომ სახალხო მასწავლებლები ლაგაკნი არიან გონებრივად და ზნეობრივად“ (ხაზი ხეშია).

თქვენი ზატიუსაცეში ჟურნალის საშუალებით ვსთხავ ბ-ნი გ. ახ—ელის დაკვირვებებს, როდის გვიცდია ეს, ან სად და როდის გამოგვითქვამს ასეთი აზრი სახალხო მასწავლებლებზე.

თუ ბ-ნი გ. ახ—ელი ეშვარება ბ. ბ. გ. ჟაფრის და ა. ზედგინიძის ჩემ შესახებ ინსინუაციით საფსე წერილს, გაზეთ „შარეუანის“ № 18-ში დაბეჭდილს, უნდა მაუახსენო დინუ კლდისასს, რაც „შარეუანის“ რედაქციას, ვ. ჟაფრისის და ა. ზედგინიძის კადრება, ის არ შეშუენის გონება დამჯდარსა და მოფიქრებულს შწერაღს.

ვისაც წაუკითხავს ბ. ბ. ტიტო კრიხელისა და ბ. ა-ნის საზოლუმიკო წერილები, რომლის ბეჭდვა გაზეთმა „თემმა“ დაიწყო და „განათლებაში“ დასსრულა, ადა ფილად გაიკებდა რედაქციის აზრსაც ზოლუმიკის მის-ზობის შემდეგ აღდრულ საკითხის შესახებ.

უფულე შემთხვევაში თქვენი ჟურნალის საშუალებით ვვლით ზასუსს ბ-ნის გ. ახ—ელისაგან.

დაფშთები მარად ზატიუსაცეშით.

ლ. ბოცვაძე

ჩემი პასუხი. ჩვენ არ გვესმის ზატიუსაცეში მოდვას ბ. ჯ. ბოცვაძის ჩვენდამი მომართული წერომა. ჩვენ მიერ „კვირიდან-კვირაში“ მოუყანილი „შეხედულება“ ბ. ბოცვაძესი სახალხო მასწავლებლებზე მოუყანილი გვექმნდა, როგორც თვით ბ. ჯ. ბოცვაძეც მიმხედარა, გაზ. „შარეუანიდან“. ამიტომ, ვფიქრობთ, უმჯობესი იქმნებოდა მას საუვედური თემართა თვის „შარეუანისაფისვე“, ან თუ იქ მოთავსებულ წერილის ავტორებისათვის.

რაც შეეხება იმას, თუ ვის უნდა ვუნდოთ და ვის არა, — ბოდიშს უბნდიოთ ბ. ჯ. ბოცვაძესთან, თუ ამ შემთხვევაში მისი აზრით ვერ ვიხელმძღვანელებთ. დღემდის „შარეუანის“ რედაქცია ზირნათლად ემსახურებოდა თავის დანიშნულებას და ამიტომაც უფლებს არა გვექმნა და არა ვუნდობდით ზემო აღნიშნულ ცნობასაც.

ბ. ახ—ელი.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.